

Futbol Maçları ve Tribün Deneyimlerinin Taraftarların Kimliklerini Etkileme Yolları

İdris AKPUNAR¹

¹ Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Öz

Futbol, dünyada kitleleri bir araya getiren bir spor dalıdır. Futbola yönelik bakış açısı, toplumdaki kültür ve bireylerin algıları ile ilişkilidir. Bu çalışmanın amacı futbol maçları ve tribün deneyimlerinin taraftarların kimliklerini etkileme yollarını incelemektir. Taraftarların destekledikleri futbol takımları ile olan etkileşimlerinin kimliğe yönelik etki düzeyi ve biçiminin ortaya koyulması çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre futbolda derbi maçlarında yaşanan tribün deneyimleri taraftarlık kimliklerini etkilemektedir. Futbolun farklı özellik ve statülerden bireyleri bir araya getirmesi, taraftarların kimliklerini etkileme yollarından birisi olarak belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar, futbol taraftarlarının deneyim unsurlarının görsel deneyim, işitsel deneyim, dokunsal deneyim, kokusal deneyim, tatsal deneyim boyutlarını içerdiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca taraftarların yaşadığı deneyimlerin stresi düşürdüğü ve psikolojik açıdan doyum yaşanmasına katkıda bulunduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Küreselleşme ile birlikte toplumlarda yaşanan değişim ve dönüşümlerin futbol taraftarlarının deneyimleri ve taraftar kimliğini etkilediği çalışmada vurgulanan hususlar arasındadır.

Derleme Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 29.02.2024
Kabul Tarihi: 23.04.2024
Online Yayın Tarihi: 30.04.2024

Anahtar kelimeler: Spor, Futbol, Tribün Deneyimi, Taraftar Kimliği.

Ways Football Matches And Branch Experiences Affect Fans' Identities

Abstract

Football is a sport that brings together masses around the world. The perspective on football is related to the culture in society and the perceptions of individuals. The aim of this study is to examine the ways in which football matches and tribune experiences affect fans' identities. Among the aims of the study is to reveal the level and form of identity-related impact of fans' interactions with the football teams they support. The literature review method was used in the study. According to the results, tribune experiences during football derby matches affect fan identities. The fact that football brings together individuals from different characteristics and statuses has been identified as one of the ways it affects the identities of fans. The results show that the experience elements of football fans include visual experience, auditory experience, tactile experience, olfactory experience and gustatory experience dimensions. The study also found that the experiences of fans reduce stress and contribute to psychological satisfaction. Among the issues emphasized in the study is that the changes and transformations experienced in societies along with globalization affect the experiences and fan identity of football fans.

Review

Article Info

Received: 29.02.2024
Accepted: 23.04.2024
Online Published: 30.04.2024

Keywords: Sports, Football, Grandstand Experience, Fan Identity.

Sorumlu Yazar: İdris AKPUNAR
e-mail: idrisakpunar@hotmail.com

How to cite this article: Akpunar, İ. (2024). Ways Football Matches And Branch Experiences Affect Fans' Identities. *Journal of Global Sport and Education Research*, VII (1):72-78. DOI: 10.55142/jogser.1445182

GİRİŞ

Dünya genelinde en çok ilgi çeken spor futboldur. Spora artan ilginin büyük bir kısmı futbol alanında yoğunlaşmaktadır. Taraftarların futbolla olan bağı özdeşleşme yoluyla olmaktadır (Jaroso vd., 2021: 23). Böyle bir durumda futbol taraftarlarının deneyimleri ve kimlikleri arasında etkileşim olması beklenmektedir. Futbolun yoğun şekilde takip edilen bir spor dalı olması, bu alandaki gelişmelerin ilgi çekmesini beraberinde getirmektedir. Futbola yönelik bakış açısı toplum genelinde hâkim olan kültür ve toplum üyelerinin algıları ile ilişkilidir (Bahar, 2020: 22). Bu durum futbolun etki alanının geniş ve etki düzeyinin yüksek olması anlamına gelmektedir.

Futbolu takip eden kitlenin takımları ile kurduğu bağlar ilgi çeken araştırma konuları arasındadır. Taraftarın kimliği, kulübe aidiyet duyulması açısından belirleyici bir etkidir. Taraftarların kişilik özelliklerinin yanı sıra karşılaştıkları deneyimlerin bu süreçte etkisinin yüksek olması yönünde beklentiler bulunmaktadır (File ve Worlledge, 2023: 975).

Bu çalışmanın amacı futbol maçları ve tribün deneyimlerinin taraftarların kimliklerini etkileme yollarını incelemektir. Taraftarların destekledikleri futbol takımları ile olan etkileşimlerinin kimliğe yönelik etki düzeyi ve biçiminin ortaya koyulması çalışmanın amaçları arasındadır.

Futbol dünya genelinde en çok takip edilen spordur. Taraftarların kimliklerini etkilemenin aidiyet ve bağlılık gibi süreçlerle ilişkilerinin incelenmesi çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Çalışma bulgularının benzer konuda yapılacak olan araştırmalar açısından referans niteliği taşıması beklenmektedir.

FUTBOL VE TARAFTAR DENEYİMLERİ

Futbol taraftarlığı, futbol seyirciliğinden farklı boyutlarda tanımlanmaktadır. Futbol taraftarlığı, belirli bir futbol takımına yüksek düzeyde katılımın göstergesidir. Belirli bir takım etrafında oluşturulan aynı taraftar uygulamalarının performans amaçlı tekrarını gerektirir. Bu durumda futbol taraftarlığı, bir futbol taraftar grubunun parçası olma konusundaki ortak his ile ilişkilendirilebilir. Futbol taraftarlığının bu temelinden dolayı bireyler, taraftar grubunun içselleştirdiği öne çıkan özelliklerini ortaya koymak durumundadır (Sayılkan, Cansaran ve Sağlam, 2021: 430).

Dünyada futbol giderek büyüyen bir tutku olarak nitelendirilmektedir (Hacısoftaoğlu, Akcan ve Bulgu, 2012: 160). Futbola olan tutkunun artması, futbol taraftarlığını ve futbol deneyimlerini ilgi çeken konular haline getirmiştir. Taraftar kimliği, başarısızlıkları ve başarıları taraftarlar tarafından kendilerininmiş gibi deneyimlenen bir spor takımına seyircinin kişisel bağlılığı, bağlantı algısı ve duygusal katılımı şekline tanımlanmaktadır (Jaroso vd., 2021: 23).

Futbol, yirmi birinci yüzyılda pek çok insan için günlük hayatın bir parçası halini almıştır (Erdoğan, 2008: 1). Böyle bir ortamda futbolda taraftar deneyimi artmaktadır. Aşağıdaki şekilde futbol ve taraftar deneyimleri kapsamında etkili olan motivasyon faktörlerine dair bilgiler yer almaktadır.

Şekil 1. Taraftarların deneyimlerinde etkili motivasyon faktörleri

Kaynak: Doğru vd., 2021: 93.

Şekil üzerinde yer alan bilgilere göre şehir takımı, başarı, takım gücü, takım kimliği, sosyalleşme gibi motivasyon faktörleri taraftarların deneyimlerini etkilemektedir. Taraftar deneyimleri kapsamında kulübün takip edilmesi ve kulüp ürünlerinin satın alınması gibi hususlar dikkate alınmalıdır.

“Futbol taraftarı, kulübüne sadakatini sadece maçlara gidip gelmekle sınırlamayan, günlük yaşamda bir dünya görüşü gibi benimsediği kulübü ile yaşayan, onunla yatan, onunla kalkan kişidir” (Çakmak ve Başaran, 2023: 385). Buradan hareketle futbol taraftarlarının hayatlarını destek verdikleri takıma göre yönlendirdikleri söylenebilir. Futbol taraftarları, takımlarını desteklerken yaşadıkları deneyimleri hayatlarının değerli bir parçası olarak görülmektedir.

Taraftarların yaşadıkları deneyimlerin bireysel ve toplumsal açıdan yansımaları olmaktadır. Sosyalleşme, taraftar deneyimlerinin odak noktasında yer alan hususlardan birisidir. Futbol taraftarlarının yaşadığı deneyimler bireysel sınırları aşarak toplumsal sınırlara ulaşmaktadır (Zelyurt, 2014: 236).

FUTBOL VE TARAFTAR DENEYİMLERİNDE KİMLİK

Geniş kitleleri bir araya getiren futbol, taraftarların gündelik hayatlarını etkilemektedir. Gündelik ruh hali, kültürel etkileşimler, yeni insanlar tanıma gibi örnekler futbolun gündelik hayata etkileri arasındadır (Türksoy, Çiçek ve Bayansalduz, 2003: 94). Futbolun her kesimden taraftar için farklı deneyimlerinin olması mümkündür.

Toplumların küreselleşme ile birlikte yaşadıkları değişimler ve dönüşümler, futbol taraftarlarının deneyimlerini ve bunun kimliğe yansımalarını da etkilemiştir. Toplumda yaşanan değişiklikler aynı zamanda spora/futbola yüklenen anlamların değişmesini beraberinde getirmektedir (Sağır, 2013: 94). Bu süreç aynı zamanda futbol taraftarlarının deneyimleri ve kimlikleri ile ilişkili görünen süreçler üzerinde etkili olmaktadır. Geline

noktada futbol taraftarlığı, etkileri ve insan hayatında kapladığı yer nedeniyle bir kimlik biçimidir (Zelyurt, 2019: 88).

Spor takımıyla yüksek düzeyde özdeşleşme, olumlu düzeyde sosyal refaha, yani daha yüksek düzeyde öz saygıya ve daha sık olumlu duygulara karşılık gelir. Ana kulüpler ve milli takımlar kolektif kimlik alanları meydana getirirler ve aynı zamanda nüfusun etkileşim kalıplarını etkileme ve geniş bir duygu, katılım ve tüketim kalıpları repertuarını teşvik etme becerisine sahiptirler. Taraftarlarda yüksek düzeyde takım özdeşleşmesi takım bağlılığını pozitif yönde etkiler (Jaroso vd., 2021: 24).

Futbol taraftarlarının deneyimleri, farklı tarafları bir araya getirmektedir. Futbol taraftarlığı, uluslararası yatırımları olan bir girişimci ile asgari ücretle çalışan bir işçiyi bir araya getirmektedir (Zelyurt, 2014: 247). Taraftarlar, futbol müsabakaları sürecindeki deneyimler aracılığıyla sosyal etkileşimler kurarken stres atmaktadır (Uluç, 2023: 84). Futbol taraftarlarının deneyimleri, günümüzün stresli yaşam tarzının etkilerinden uzaklaşılmasına katkıda bulunacak niteliktedir. Futbol taraftarlarının olumlu deneyimleri, psikolojik açıdan doyum sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Futbol taraftarlarının yaşadığı coşku ve doyum, desteklenen takıma tutkuyla bağlanmayı beraberinde getirmektedir (Taşmektepligil, Çankaya ve Tunç, 2015: 42).

Aidiyet duygusu olarak sosyal bir kimlik, önemseme, gurur duyma, kişinin diğer üyelerle bile yakın bir kişisel ilişkiye ihtiyaç duymadan çeşitli sosyal üyelik kategorilerinde bilgi sahibi olmasından kaynaklanmaktadır. Her bireyin hem kişisel hem de toplumsal olarak bir kimliği vardır. Birey, doğuştan gelen kişisel kimliğiyle bir gruba katıldığında ve bir gruba üye olduğunda, o gruba özdeşleşecek, bu da kişisel kimliğinin ihmal edilmesine, erimesine veya sosyal kimlik tarafından örtülmesine yol açacaktır (Dowes ve Riyadi, 2015: 721).

Stadyumlarda yaşanan deneyimler, her takım için farklı olduğu gibi her taraftar tarafından da farklı değerlendirilmeye müsaittir. Futbol taraftarlığında dünyada pek çok ülkede taraftarların yaşadıkları şehirlerin takımlarını destekledikleri görülmektedir (Doğru vd., 2021: 87). Ancak Türkiye'de bu durum farklıdır ve üç büyük takım olarak bilinen İstanbul kulüpleri yaygın olarak desteklenmektedir. Türkiye'nin yaklaşık yarısından fazlasının bu takımları desteklediği ifade edilmektedir. Bu durum Türkiye'de futbol taraftarlarının iletişim şeklini etkileyen bir yapıdadır (Doğan, 2019: 233).

Futbol taraftarlarında deneyimler; görsel deneyim, işitsel deneyim, dokunsal deneyim, kokusal deneyim, tatsal deneyim gibi unsurlardan oluşur. Görsel deneyim, stadyum mimarisi ve çevre düzenlemesi gibi hususları içermektedir. İşitsel deneyim tezahüratlar, stadyum ses sistemi gibi örnekleri kapsarken dokunsal deneyim koltuklar ve oturma konforu gibi örneklerden oluşmaktadır. Kokusal deneyime stadın kokusu ve kokunun canlandırdığı anılar, tatsal deneyime ise stadyum yakınında güzel yemek yapan yerlerin olması, geniş yeme-içme olanaklarının bulunması örnek olarak verilmektedir (Argan, Özgen ve Koç, 2018: 241).

Futbol taraftarlarının deneyimleri, psikolojik açıdan tatmin sağlanmasına yönelik etkiler bırakmaktadır. Olumsuz deneyim yaşanması halinde ise tersi yönde psikolojik açıdan yıpranma örnekleri gözlenmektedir. Teknolojik gelişmelere rağmen taraftarların duygularına

hitap eden deneyimler ilgi çekmekte ve taraftarlar maçları stadyumda izlemeye yönelik heyecan duymaktadır (Argan, Özgen ve Koç, 2018: 233).

Futbol maçlarının ve tribün deneyimlerinin taraftarların kimliklerine yönelik etki alanları aşağıdaki örnekleri içermektedir (Zelyurt, 2019: 100-101):

- i. Aidiyet,
- ii. Özdeşleşme,
- iii. Sosyal ihtiyaçlar,
- iv. Sosyal kimlik,
- v. Bağlılık,
- vi. İlgi,
- vii. Benimseme,
- viii. Heyecan,
- ix. Eğlence,
- x. Tutku,
- xi. Sevinç,
- xii. Üzüntü,
- xiii. Bağlanma şeklindedir.

Covid-19 pandemi döneminde uygulanan kısıtlamalar nedeniyle stadyuma gidemeyen taraftarların tepkileri, futbol maçları ve tribün deneyimlerinin bireyleri nasıl etkilediğinin göstergeleri arasındadır. Futbol taraftarları, covid-19 pandemi döneminde stadyuma gidememelerini acı ve üzüntü verici olarak nitelendirmiştir (Çakmak ve Başaran, 2023: 389).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor, dünya genlinde giderek daha çok ilgi çeken bir alandır ve futbol, tüm dünyada en çok takip edilen spor dalıdır. Taraftarların futbol takımları ile olan ilişkileri, büyük oranda özdeşleşme şeklinde olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak futbol taraftarlarının deneyimlerinin taraftar kimliklerini etkilemesi söz konusudur. Çalışmanın sonuçlarına göre taraftarların stadyumda yer aldıkları derbi maçları, taraftar kimliğini etkileme yollarının başında gelmektedir. Taşmektepligil, Çankaya Tunç (2015), derbi maçların taraftarların fanatiklik düzeyinin yüksek olduğu maçlar olduğunu, taraftarların takımlarına daha fazla bağlanmasını beraberinde getirdiğini gösteren sonuçlar elde etmiştir. Sağır (2013), futbol taraftarlarının sosyal ağlar üzerinden kurduğu etkileşimlerin taraftar kimliği edinme ve geliştirme süreçlerinde giderek daha fazla etkili olduğu yönünde sonuçlara ulaşmıştır.

Futbol, farklı özellikte olan taraftarları bir araya getirmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre büyük miktarda yatırımları olan girişimci ile asgari ücretli bir çalışmanı bir araya getirmektedir. Bu da futbol maçları deneyimlerinin taraftar kimliğini etkileme yollarından birisidir. Futbol takımlarının sevilen özellikleri arasında yer alan imaj, atmosfer, faaliyetler, taraftar grupları, sloganlar, özdeşleşen özellikler taraftarların kimliklerini etkileme yolları arasındadır. Doğan (2019), taraftar futbol gruplarının kitlesel söylemleri takip eden bir yapıda

olduğunu belirterek sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi gelişmelerin taraftarları etkilediğini ortaya koymuştur. Bu gelişmelerin aynı zamanda Türkiye'deki futbol taraftarlarının taraftar kimliğini etkileme potansiyeli olduğu vurgulanmıştır.

Ulaşılan sonuçlara göre futbol taraftarlarının deneyimleri, psikolojik açıdan doyum sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Futbol taraftarlarının deneyimleri, stresin yoğun olduğu günümüz yaşamında stres atılmasına olanak sunmaktadır. Doğru vd. (2021), Türkiye'de futbol taraftarları üzerinde yaptıkları araştırmada taraftarların kulüplerini takip etme ve kulübün orijinal ürünlerini satın alma davranışları aracılığıyla kulüplerine psikolojik açıdan bağlandıklarını gösteren sonuçlara ulaşmıştır. Argan, Özgen ve Koç (2018), Türkiye'de futbol taraftarlarının yaşadıkları deneyimler aracılığıyla tatmin duygularını geliştirdikleri yönünde sonuçlar elde etmiştir. Taşmektepligil, Çankaya Tunç (2015), taraftarların deneyimlerinin kulüplerine olan bağımlı etkilediğini gösteren sonuçlara ulaşmıştır.

Futbol taraftarlarının deneyimlerinin çok boyutlu olduğu çalışmanın sonuçları arasındadır. Taraftarların deneyim unsurları; görsel deneyim, işitsel deneyim, dokunsal deneyim, kokusal deneyim, tatsal deneyim şeklinde sıralanmaktadır. Zelyurt (2019), futbol taraftarlarının deneyimlerinin özdeşleşme yönünde davranışlar sergilenmesini beraberinde getirdiğini gösteren sonuçlara ulaşmıştır. Futbol tüm dünyada en çok takip edilen spor dalı olduğu için bu etkileşimin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre futbol taraftarlarının stadyumlarda yaşadıkları deneyimler ve yoğun atmosfer, taraftar kimliğini etkileme yolları arasında öne çıkmaktadır. Her taraftarın ayrı deneyimler yaşaması sebebiyle futbol kimliğini etkileyen hususların değişkenlik göstermesi söz konusu olmaktadır. Sağır (2013), futbol taraftarlarının stadyumlarda yaşadığı deneyimlerin yanı sıra sosyal medya deneyimlerinin taraftar kimliği süreçlerinde etkili olduğu yönünde sonuçlara ulaşmıştır.

Bu sonuçlar dikkate alınarak futbol taraftarlarının farklı deneyim unsurlarını bir arada yaşamasına uygun düzenlemeler yapılması önerilmektedir. Deplasman yasağının kaldırılması bunun için örnek bir uygulama olabilir. Türkiye Kupası, Süper Kupa gibi organizasyonların daha önce yapılmayan şehirlerde yapılması, taraftarların deneyimleri açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Argan, M., Özgen, C. ve Koç, A.F. (2018). Futbol seyircilerinin duygusal deneyimlerinin etkinlik tatmini üzerindeki etkisi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 22, 233-248.
- Bahar, A. (2020). Türk futbol tribünlerinin doğal liderleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi*, 59, 19-54.
- Çakmak, G. ve Başaran, Z. (2023). Futbol taraftarlarının pandemi kısıtlamaları dönemi taraftarlık deneyimleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 16(94), 383-392.
- Doğan, M.D. (2019). Türkiye'de futbol takımı taraftar gruplarında kitlesel söylem. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 233-242.
- Doğru, Y.B., Sayımer, İ., Çetin, C. ve Koç, F. (2021). Taraftar motivasyon faktörlerinin psikolojik bağlılık, kulüp ürünlerini satın alma ve medya yoluyla kulübü takip etme üzerindeki etkileri. *Gaziantep Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 87-109.
- Dowes, R.I. ve Riyadi, S. (2015). The social identity of football supporters in providing sportive support to arena player. *Prosiding ICTTE*, 1(1), 718-725.
- Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58.
- File, K. ve Worlledge, T. (2023). Fan identity and football culture. *Soccer & Society Journal*, 24(7), 974-989.
- Hacısaftaoğlu, İ., Akcan, F. ve Bulgu, M. (2012). Hayali cemaatler olarak taraftar toplulukları Ankaragücü taraftar grupları örneği. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4), 159-176.
- Jaroso, T.A., Garcia, G.G., Saez, A.S. ve Pascual, E.C. (2021). Fan identification as a precursor of loyalty towards a football team. *Journal of Sports Economiccs & Management*, 22-60.
- Sağır, A. (2013). Facebook gruplarında futbol algısı üzerinden bir taraftarlık kimliği çözümlemesi. *Sosyoloji Dergisi*, 29, 93-121.
- Sayılan, Ö.E., Cansaran, O.E. ve Sağlam, M. (2021). Representation of football fan identity in the context of participatory culture. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 425-444.
- Taşmektepligil, M.Y., Çankaya, S. ve Tunç, T. (2015). Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-49.
- Türksoy, A., Çiçek, M. ve Bayansalduz, M. (2003). Üç büyük kulüp futbol taraftarının sosyal kimlikleri ve şiddete bakış açıları. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 94-99.
- Uluç, S. (2023). Kadın futbolcuların futbol yaşantılarında karşılaştıkları problemlerin incelenmesi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 83-97.
- Zelyurt, M.K. (2014). Seyirden protesto kimliklerine futbol taraftarlığı ve temsil. *Sosyologica Journal*, 8, 235-250.
- Zelyurt, M.K. (2019). Futbol taraftarlığı, özdeşleşme ve kimlik. *Sportif Bakış Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105.